

укладаються в предложенную схему. Например, говоря о поставлениях епископов, пресвитеров и диаконов, описанных в Новом Завете, он акцентирует внимание на пророческих указаниях. Вместе с тем, он умалчивает о том, что в большинстве случаев инициатива поставления исходила от апостолов, избрание совершалось общиной, молитва и рукоположение – апостолами (Заозерский Н. А. Указ. соч. – С. 234). Выходит, что здесь Р. Зом не прав, так как чётко проявляются правительственные полномочия апостолов. Этим опровергается тезис о том, что в первые шестьдесят лет существования Христианства в Церкви не было ни права, ни правительственной организации.

В своей рецензии Н. А. Заозерский исходит не из конфессиональной позиции (которая, несмотря на заверение в обратном, присуща труду Р. Зомы), а из философской и юридической методологии и скрупулёзно подобранного эмпирического материала. Отсюда – и фундаментальность выводов русского канониста.

Подводя итог беглому анализу дискуссии Н. А. Заозерского и Р. Зомы, заметим, что разговор о сущности церковного права должен начинаться с определения сущности самой Церкви и основываться на комплексном систематическом изучении Священного Писания и Священного Предания. Из новозаветного текста следует: 1) Церковь является богочеловеческим организмом, имеющим как духовную, так и мирскую (социальную) сущность; 2) Церковь обладает правительственной структурой, восходящей к апостольским временам; 3) в Церкви действуют правила, отличающиеся от норм морали и направленные на урегулирование отношений между членами церкви по поводу поставления на епископское, пресвитерское и диаконское служение, избрания на церковные должности, регламентирующие иерархические связи и т. д. Указанные церковно-правовые нормы не противоречат истинной сущности Церкви, а являются органичным продолжением новозаветных положений об устройстве земной, социальной составляющей Церковного организма. При этом важно, что такое право неотделимо от христианской религиозной морали и в формализованном виде содержит множество нравственных нормативов.

Заморська Л.І.

Чернівецький факультет Національного університету «Одеська юридична академія», завідувач кафедри теорії та історії держави і права кандидат юридичних наук, доцент

ІНСТИТУТ ПРАВА ЯК ВИРАЖЕННЯ ПРАВОВОЇ НОРМАТИВНОСТІ ТА ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ

Правові приписи (норми) мають бути згруповані в організовані комплекси, які переслідуючи спільну мету, здійснюють управління суспільним життям. Між таким чином побудованими правилами поведінки

існують логічні і матеріальні зв'язки, які формують «ієрархію, ключ до розуміння якої слід шукати в кінцевій меті інституту, в ступені близькості засобів і цілей, при цьому засіб більш віддалений від цілі, підпорядковується засобу, який до неї ближчий і т. д.». Як зазначив Ж. – Л. Бержель, юридичні інститути – це комплекси юридичних правил, що організовані навколо однієї центральної ідеї, які утворюють єдине ціле, впорядковане в систему та перманентне. (Бержель Ж. – Л. *Общая теория права* (под общ. ред. В. И. Даниленко)/ Ж. – Л. Бержель, 2000. – С. 315-317).

Правовий інститут – це комплекс взаємозв'язаних юридичних норм, який впливає на певний вид близьких за змістом, і в цьому сенсі – однорідних суспільних відносин (Петров Д. Е. *Отрасль права: автореф. на соиск. науч. степ. к. ю. н.*/ Д. Е. Петров, 2001. – С. 12).

В радянський період дослідження сутнісного змісту питання щодо поняття інституту права в цілому майже не здійснювались, хоча він поряд з галуззю права визнавався елементом системи (Алексеев С. С. *Структура советского права* / С. С. Алексеев – М.: «Юрид. лит.», 1975; Якушев В. С. *О понятии правового института* / В. С. Якушев // *Правоведение*. – 1970. – № 6. – С. 63).

Так, на думку, Н. М. Пархоменко, інститут права – це сукупність відокремлених, взаємопов'язаних правових норм, що утворюють частину галузі права та регулюють певну сторону однорідних суспільних відносин (Пархоменко Н. М. *Джерела права: проблеми теорії та методології. Монографія* / Н. М. Пархоменко. – К., 2008. – С. 198).

Тобто, норми права створюють галузь права не безпосередньо, а через інститути. Відповідно, інститут права відрізняється від галузі права передусім за обсягом правового регулювання, він регулює не всю сукупність якісно однорідних суспільних відносин, а лише їх окремі сторони (наприклад, галузь конституційного права – має такі інститути як інститут громадянства, президента, виборчого права тощо; галузь екологічного права має інститути природокористування, охорони навколишнього природного середовища тощо) (Теорія держави і права. Академ. курс : підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко – К., 2006. – С. 388).

Аналізуючи вищесказане, вважаємо за необхідне виділити характерні властивості цього інституту права як нормативного явища. Так, зокрема до них належать :

1. комплексний зміст цього нормативно-правового явища, тобто інститут права – це завжди комплекс, певна сукупність правових норм. Тобто з єдиної норми інститут складатись не може. Це обґрунтовується тим, як зазначає Л.І. Дембо, що «будь-яка норма не може існувати без взаємозв'язку з іншими нормами, які в сукупності утворюють правовий інститут» (Дембо Л. И. *О принципах построения системы советского права* / Л. И. Дембо // *Советское государство право*. 1956. – № 8. – С. 94);

2. регулятивний характер, іншими словами цей комплекс юридичних норм впливає на відносини певного виду і регулює різні варіанти розвитку

певної життєвої ситуації. У цьому розумінні правовий інститут окреслює межі типових правовідносин;

3. взаємозв'язок і взаємодія між нормами права, які входять до різних правових інститутів, тобто правовий інститут – включає не лише безпосередньо регулятивні норми права (правила поведінки), але і первинні, опосередковано ті, що беруть участь в регулюванні даного видусуспільного відношення. Ця ознака підкреслює взаємозв'язок двох різновидів загальних правових приписів, які через правові інститути завжди спільно задіяні в процесі правового регулювання;

4. наявність юридичних засобів впливу, інакше кажучи, своїми регулятивними якостями правовий інститут забезпечує «самостійний регулятивний вплив на певну частину відносин у суспільстві» (Алексеев С. С. Структура советского права./ С. С. Алексеев – М., 1975. – С. 121-122). Правовий інститут має у своєму «арсеналі» повний набір юридичних засобів, необхідних для впливу на дане суспільне відношення;

5. правовому інституту властива внутрішня організація. Взаємозв'язок юридичних норм, що становлять правовий інститут, визначає його логічну конструкцію, завдяки якій він є «системно-цілісним, неподільним утворенням» у рамках системи права. Правовий інститут визначає коло суб'єктів цього виду відносин, їх правовий статус, права і обов'язки, а також об'єкти в різних випадках, які виникають в процесі життєдіяльності суспільства (Петров Д. Е. Отрасль права: автореф. на соиск. науч. степ. к. ю. н./ Д. Е. Петров. – Саратов, 2001. – С. 8-9);

6. предметний характер – тобто правовий інститут присвячений регулюванню визначеного предмета – суспільних відносин;

7. галузевий сутнісний зміст, іншими словами, створюється з норм, які належать лише до певної галузі права.

Об'єктивною матеріальною передумовою інтеграції правових норм в інститути є наявність відповідного різновиду суспільних відносин.

Відповідно, інститут права – це конкретизована правовим режимом цілісність правових норм, за допомогою яких здійснюється регулювання групи суспільних відносин через застосування галузевого методу регулювання для досягнення спільної мети (Общетеоретическая юриспруденция. Учебный курс : учебник / под ред. Ю. Н. Оборотова. – О. : Феникс, 2011. – С. 135).

Таким чином, інститут права є відображенням нормативності в праві, який визначається як регламентована та конкретизована правовим режимом цілісна сукупність однорідних юридичних норм, за допомогою яких здійснюється регулювання певної групи суспільних відносин через застосування відповідного методу правового регулювання з метою досягнення відповідної цілі. Власне тому правовий інститут як системно-структурна складова права впорядковує такі суспільні відносини, які підлягають нормативній регламентації правовими приписами, які входять до нього.